

Rachel Poulton

Cartea mică a
FILOSOFIEI

Traducere: Ana Ionesei

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

POULTON, RACHEL

Cartea mică a filosofiei / Rachel Poulton ; trad. de Ana Ionesei. -

București : Editura Niculescu, 2022

ISBN 978-606-38-0647-6

I. Ionesei, Ana (trad.)

1

© Summersdale Publishers Ltd., 2019

Thinking man icon on p.3 and throughout © Neoplantski/Shutterstock.com

Published by arrangement with Summersdale Publishers Ltd. via Livia Stoia Literary Agency.

Titlu original: *THE LITTLE BOOK OF PHILOSOPHY*

by Rachel Poulton

© Editura NICULESCU, 2022

Bd. Regiei 6D, 060204 – București, România

Telefon: 021 312 97 82; Fax: 021 314 88 55

E-mail: editura@niculescu.ro

Internet: www.niculescu.ro

Comenzi online: www.niculescu.ro

Comenzi e-mail: vanzari@niculescu.ro

Comenzi telefonice: 0724 505 380, 021 312 97 82

Redactor: Renata Roșu

Tehnoredactor: Lucian Curteanu

Copertă: Carmen Lucaci

ISBN 978-606-38-0647-6

Toate drepturile rezervate. Nicio parte a acestei cărți nu poate fi reprodusă sau transmisă sub nicio formă și prin niciun mijloc, electronic sau mecanic, inclusiv prin fotocopiare, înregistrare sau prin orice sistem de stocare și accesare a datelor, fără permisiunea Editurii NICULESCU.

Orice nerespectare a acestor prevederi conduce în mod automat la răspunderea penală față de legile naționale și internaționale privind proprietatea intelectuală.

Editura NICULESCU este partener și distribuitor oficial **OXFORD UNIVERSITY PRESS** în România.

E-mail: oxford@niculescu.ro; Internet: www.oxford-niculescu.ro

CUPRINS

<i>Introducere.....</i>	<i>7</i>
<i>Filosofia presocratică</i>	<i>11</i>
<i>Cei trei mari filosofi:</i>	
<i>Socrate, Platon și Aristotel</i>	<i>28</i>
<i>Filosofia orientală.....</i>	<i>53</i>
<i>Filosofia antică.....</i>	<i>67</i>
<i>Filosofia medievală și renașcentistă.....</i>	<i>85</i>
<i>Filosofia modernă</i>	<i>99</i>
<i>Filosofia politică</i>	<i>114</i>
<i>Filosofia secolului XX</i>	
<i>și filosofia postmodernă.....</i>	<i>147</i>
<i>Filosofia astăzi</i>	<i>176</i>
<i>Cinci întrebări filosofice</i>	<i>180</i>
<i>Lecturi suplimentare</i>	<i>190</i>

*Cei trei mari
filosofi:*

SOCRATE, PLATON ȘI ARISTOTEL

SOCRATE

cca. 470–399 î.e.n.

Socrate, primul dintre cei „trei mari” filosofi, s-a născut în jurul anului 470 î.e.n. și a trăit în Atena în perioada Epocii de Aur a orașului-cetate. El a fost revoluționar prin faptul că a îndepărtat gândirea filosofică de obsesia presocratică a punerii întrebărilor despre lumea materială și a orientat-o către considerații mai etice – el voia să știe cum pot oamenii să ducă vieți bune, morale.

Din câte se știe, nu era un bărbat prea atrăgător: era scund, gras și chel, avea nasul turtit și o problemă de igienă personală. În ciuda bunelor intenții, el era totodată foarte iritant, interogându-i la întâmplare pe concetățenii săi atenieni pe străzi și prin piețe, în încercarea de a-i face pe oameni să gândească mai atent și mai activ. Socrate este celebru pentru declarația: „Singurul lucru pe care-l știu este că nu știu nimic”. El voia ca oamenii să afle înțelesul adevărat al lucrurilor, nu doar să accepte ce au auzit sau au spus ei înșiși. În loc să vină cu răspunsuri

și să le spună oamenilor ce credea *el*, acesta considera că cel mai bun mod de a ajunge la adevăr este să continui să pui întrebări.

Maniera lui Socrate de a analiza ideile prin întrebări a devenit cunoscută drept metoda socratică. Pentru el, cel mai important lucru era ca oamenii să ajungă să se cunoască pe ei înșiși și ca ei să învețe să-și înțeleagă sufletul. Considera că îndată ce te cunoști pe tine însuși poți duce o viață care este adevărată pentru tine. Metoda socratică ne permite să descoperim ce gândim, ce credem și cine suntem – punând întrebări, raționând, vorbind și urmărind răspunsurile, putem ajunge să ne cunoaștem pe noi înșine puțin mai bine.

Socrate nu a scris nimic, așa că ceea ce știm despre el provine din relatările altor persoane – mai ales cele ale lui Platon, care a fost unul dintre discipolii săi și care i-a notat ideile sub forma dialogurilor sau a discuțiilor filosofice. În dialogurile lui Platon, care cuprind personaje interesante și discuții aprinse, Socrate este aproape întotdeauna vedeta, iar conversația se învâрте în jurul său și al unui anumit tip de întrebare conceptuală, cum ar fi „Ce este iubirea?” sau „Ce înseamnă o viață *bună*?”. Socrate credea că, pentru a trăi iubirea, trebuie să știi ce

este iubirea. Pentru a trăi o viață „bună”, trebuie să știi ce este virtutea.

Iar pentru Socrate, virtutea este cunoaștere: a cunoaște cu adevărat înseamnă a fi cu adevărat bun. El nu credea că oamenii fac lucruri rele deoarece sunt răi, ci pentru că pur și simplu nu știu să facă mai bine. El considera că dacă oamenii ar înțelege cu adevărat ce înseamnă să fii bun și să alegi acțiuni virtuozitate, nu ar alege niciodată să facă rău – în special dacă ar ști cât de mult rău își fac lor înșiși și celorlalți. În esență, el credea că toată răutatea omenească este rezultatul ignoranței, iar dacă oamenii s-ar întreba pur și simplu cum se poartă sau acționează, ar face mereu ceea ce trebuie.

Așadar, pentru Socrate, o viață de contemplare filosofică în care soluționezi toate aceste lucruri importante este cea mai bună cale de a trăi. El nu era interesat de faimă, putere, bani sau bunuri, ci credea cu adevărat că o viață bună ar trebui să fie petrecută căutând adevărul. La asta se referea când a făcut celebra afirmație: „Viața neexaminată nu merită trăită.”

Cu toată această încurajare ca oamenii să gândească pe cont propriu, să pună întrebări și să conteste autoritatea, vă puteți imagina că acei conducători atenieni nu erau prea mulțumiți de Socrate. El era dornic să-i facă pe

cetățeni să pună la îndoială toate convingerile îndelung păstrate, dar în special ideea de democrație și practica justiției a statului atenian. Prin urmare, el a fost privit ca o amenințare pentru stat și, în 399 î.e.n., a fost acuzat de impietate (sau ireverență, pentru că nu credea în zeii statului) și de coruperea tineretului. *Apologia* lui Platon descrie procesul și cum Socrate s-a apărat pe sine. El a fost găsit vinovat pentru faptele sale și, în ciuda ocaziei de a plăti o amendă sau de a evada din închisoare dând mită, Socrate a ales să se supună legii ateniene și să bea o băutură otrăvitoare din cucută. Execuția sa a fost devastatoare pentru toți prietenii și discipolii săi, dar el i-a asigurat că „toată filosofia este pregătire pentru moarte”. Pentru Socrate, filosofia a fost cu adevărat o chestiune de viață și de moarte.

cetățeni să pună la îndoială toate convingerile îndelung păstrate, dar în special ideea de democrație și practica justiției a statului atenian. Prin urmare, el a fost privit ca o amenințare pentru stat și, în 399 î.e.n., a fost acuzat de impietate (sau ireverență, pentru că nu credea în zeii statului) și de coruperea tineretului. *Apologia* lui Platon descrie procesul și cum Socrate s-a apărat pe sine. El a fost găsit vinovat pentru faptele sale și, în ciuda ocaziei de a plăti o amendă sau de a evada din închisoare dând mită, Socrate a ales să se supună legii ateniene și să bea o băutură otrăvitoare din cucută. Execuția sa a fost devastatoare pentru toți prietenii și discipolii săi, dar el i-a asigurat că „toată filosofia este pregătire pentru moarte”. Pentru Socrate, filosofia a fost cu adevărat o chestiune de viață și de moarte.

În timp ce dialogurile intermediare și cele târzii ilustrează propriile teorii ale lui Platon despre viață, univers și toate celelalte lucruri. Precum Socrate, el a fost un iubitor de înțelepciune și și-a dedicat viața căutării adevărului.

Platon a călătorit în Egipt și Italia și a fost influențat de pitagoricienii pe care i-a întâlnit în Sicilia, care l-au convins de importanța numerelor și l-au inițiat în ideea transmigrației sufletului și a vieții de apoi. După călătoriile sale, el s-a întors la Atena pentru a deschide Academia, prima universitate din lume dedicată dorinței de cunoaștere. Scopul Academiei era studiul filosofiei, științei și matematicii pentru a îmbunătăți viața din orașele-state grecești. Academia este locul unde l-a întâlnit și l-a instruit pe Aristotel, un alt titan al Epocii de Aur a filosofiei grecești.

Domeniul filosofic al lui Platon era extins – a fost preocupat de metafizică, epistemologie, etică, politică, filosofia minții, limbaj, religie și estetică. El a scris despre stat și guvernare, iubire și prietenie. A analizat natura prin fizică și chimie și a studiat fiziologia și medicina.

În Teoria Formelor sau Teoria Ideilor (o idee despre care majoritatea savanților cred că-i aparține mai mult lui Platon decât lui Socrate), Platon face distincția între

o lume fizică externă, care este percepută prin ochii și simțurile noastre, și o lume abstractă de Idei și Forme perfecte, care poate fi accesată numai de minte. Precum Parmenide, el se confrunta cu diferențele dintre aparență și realitate, opinie și adevăr. Platon a fost influențat de teoria lui Heraclit conform căreia lucrurile sunt în continuă schimbare sau „devenire” și prin urmare sunt dificil de definit. Parmenide în schimb credea că schimbările sunt iluzorii și că totul se află într-o stare statică de „ființă”. Prin Teoria Formelor, Platon afirma că ambii filosofi au dreptate – lumea pe care o vedem și în care trăim este în continuă schimbare, temporară și este alcătuită din copii ale unei Forme perfecte imuabile care se află într-un tărâm transcendent. Cunoașterea adevărată este permanentă și se găsește în Formele clar definite. Așadar, pentru a cunoaște cu adevărat ceva trebuie să înțelegem Forma perfectă, ideea perfectă a tuturor lucrurilor. Platon credea că filosofii sunt cei mai potriviți pentru a gândi în acest mod abstract și a înțelege Formele; credea că oamenii obișnuiți sunt prea dependenți de simțurile lor și de aparențe, și că realitatea se află *dincolo* de aparențe și necesită gândire filosofică profundă pentru a fi descoperită.

o lume fizică externă, care este percepută prin ochii și simțurile noastre, și o lume abstractă de Idei și Forme perfecte, care poate fi accesată numai de minte. Precum Parmenide, el se confrunta cu diferențele dintre aparență și realitate, opinie și adevăr. Platon a fost influențat de teoria lui Heraclit conform căreia lucrurile sunt în continuă schimbare sau „devenire” și prin urmare sunt dificil de definit. Parmenide în schimb credea că schimbările sunt iluzorii și că totul se află într-o stare statică de „ființă”. Prin Teoria Formelor, Platon afirma că ambii filosofi au dreptate – lumea pe care o vedem și în care trăim este în continuă schimbare, temporară și este alcătuită din copii ale unei Forme perfecte imuabile care se află într-un tărâm transcendent. Cunoașterea adevărată este permanentă și se găsește în Formele clar definite. Așadar, pentru a cunoaște cu adevărat ceva trebuie să înțelegem Forma perfectă, ideea perfectă a tuturor lucrurilor. Platon credea că filosofii sunt cei mai potriviți pentru a gândi în acest mod abstract și a înțelege Formele; credea că oamenii obișnuiți sunt prea dependenți de simțurile lor și de aparențe, și că realitatea se află *dincolo* de aparențe și necesită gândire filosofică profundă pentru a fi descoperită.

filosofie, înțelegem Formele și dezvăluim adevărul care este iluminat de razele soarelui.

Platon credea că sufletul unui individ accesează tărâmul Formelor înaintea nașterii. Prin credința pitagoreică în metempsihoză (transmigrația sufletului după moarte într-o altă ființă vie), el explică faptul că sufletul este cel care deține adevărata cunoaștere învățată în Lumea Formelor; înainte de a renaște, sufletele noastre vizitează Lumea Formelor și contemplă toate aceste idei perfecte. Așadar, noi avem toată cunoașterea înlăuntrul nostru, trebuie doar să punem întrebările potrivite pentru a o revela sau a ne-o aminti. Acesta era scopul lui Socrate când ne îndemna să recurgem la filosofie pentru a scoate la iveală adevărul adevărat – altfel vom fi pentru totdeauna închiși într-o lume a iluziei.

Într-o serie de dialoguri, inclusiv *Republica* și *Legile*, Platon analizează statul și stabilește ideile politice. El vorbește despre o structură foarte ierarhică a societății, cu statul perfect alcătuit dintr-o elită cugetătoare (filosofi, în principal, sau legiuitori), soldați care se află acolo pentru apărare, iar în spatele soldaților s-ar afla muncitorii. Legiuitorii ar trebui să se imerseze ei înșiși în filosofie pentru a guverna de pe o poziție de înțelepciune și rațiune. El credea că statele de succes sunt bazate pe

aristocrație, cu un rege-filosof drept conducător. Acești regi-filosofi ar fi iubitori ai adevărului și înțelepciunii, ar privi spre lumină, ar cunoaște binele suprem și ar fi incoruptibili – noroc la asta atunci!

Filosofia sa politică era extrem de totalitară. În ciuda încercărilor ateniene de democrație din vremea respectivă, Platon nu a crezut că omul obișnuit este demn de vot, deoarece, după cum se observă din Formele sale, el pur și simplu nu poate avea acces la cunoaștere. Platon ar fi interzis totodată arta, din nou cu referire la Forme, pe motiv că este o reprezentare falsă a Formelor perfecte, și în consecință este o pierdere de vreme. Nu sunt sigură că ar fi fost prea distractiv să trăiești într-un stat platonician.

Cercetarea filosofică a lui Platon a fost cu adevărat prolifică, și nu am intrat în miezul problemei aici. Moartea sa nu a fost la fel de dramatică precum a lui Socrate (se spune că a murit pur și simplu în somn), dar viața sa, precum cea a lui Socrate, a fost una de examinare neobosită. Pornind de la fundamentele puse de Socrate, Platon ne-a învățat cum să *facem* filosofie și a ridicat problemele la care încă mai reflectăm 2 500 de ani mai târziu – și care ne-au făcut viețile mult mai bogate.

